

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Compendium Totius Tractatus De S. Matrimonij
Sacramento R. P. Thomæ Sanches E Soc. Iesv**

Sánchez, Tomás

Coloniæ Agrippinæ, 1624

I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41559

Hora Canonica.

1 Omittens recitationem horarum canonicarum habens ordines, & beneficium, tenetur confiteri circumstantiam beneficij, lib. 9. disp. 15 nu. 5. & 6.

2 Ordinatus metu, nolens vti ordine, non tenetur recitare horas canonicas, li. 7. disp. 29. nu. 7. Idem dicendum de ordinato infanti, donec post legitimam ætatem ratificet ordinem. Et ratificatus ordine, non erit integrum sibi rescilire, l. 7. disp. 30. n. 12. & 13.

3 Iniriari sacris, vel professi cum quibus dispensatum est, vt inceant matrimonium, tenentur recitare horas canonicas, dum habitum nõ mutant; secus, si mutant, & induant sæcularẽ, lib. 8. disp. 8. nu. 11.

I.

Ieiunium:

1 Ieiunium licitè si angitur, quado vir non potest aliter reddere debitum. Item excusatur vxor à ieiunio, ne reddatur deformis. Itẽ ob præceptum viri iubentis soluere præceptũ. Idem de fœmina volente nubere, ne fiat deformis, lib. 9. disp. 3. à nu. 10. vsque ad 13. Item excusantur à ieiunio viri, & fœminæ sexagenarij, lib. 7. disp. 32. nu. 17.

Ignorantia.

1 Ignorantia quælibet etiam crassa, dummodo non temeritas, excusat, quando textus dicit, si quis ausus fuerit, vel præsumpserit, l. 3. disp. 48 nu. 7.

L. 4.

2 Igno-

2 Ignorans inuincibiliter verè obligatur lege sufficienter promulgatâ. Et aliud est non obligari lege, & aliud excusari à legis transgressione, *lib. 9. disp. 32. nu. 2. & 3.*

3 In foro externo duobus mensibus à legis promulgatione transactis, iure optimo præsumitur illius scientia; vnde ignorantia alleganti incumbit onus probandi. Non probatur tamen iuramento; in foro tamen conscientie simplici assertione, *lib. 9. disp. 32. nu. 4. & 5.*

4 Ignorantia legis excusat à pœna ipsius, quando actus nullo alio iure vetitus erat; *lib. 9. disp. 32. nu. 6.*

5 Ignorantia excusat ab excommunicatione, siue lata sit à constitutione Episcopali, siue Pontificia, quamuis actus si iure naturali, & diuino prohibitus, *lib. 9. disp. 32. à nu. 7. vsque ad 11.* Item si sciaturus, & ignoretur excommunicatio, non incurritur excommunicatio, *ibid. nu. 13. & 14.* At ignorantia iuris non excusat in foro externo, *ibid. nu. 10.*

6 Ignorantia non excusat ab irregularitate orta ex significatione, excusat tamen ab irregularitate ex delicto, suspensione, interdictione, ceterisque pœnis, ignorantia iuris positui eas imponentis, *lib. 9. disputat. 32. à num. 15. vsque ad 17.*

7 Quando in noua constitutione reseruetur absolutio alicuius peccati in odium illius; vt fecit Xistus V. contra malè promotos ad ordines, ignorans eam constitutionē inuincibiliter,

biliter, non incurrit hanc reservationē, quāvis
se delinquere noverit, *lib. 9. disp. 32. nu. 18.*

8. Ad incurrendas omnes censuras, etiam
irregularitatem, non sufficit scientia iuris po-
sitivi prohibentis, sed requiritur ipsius pœnæ
scientia; secus in alijs pœnis, *lib. 9. disp. 32. nu.
20. & 21.*

9. Ignorantia facti, aut qualitatis facti, pro
quibus pœna imponitur, excusat à pœna, licet
ignorans det operam rei illicitæ. Hinc tamen
excipit irregularitatem ex homicidio casuali,
vbi clericus det operam rei illicitæ interdictæ
sibi ob periculum homicidij, si adhibita dili-
gentia, vt vitetur, sequatur, manet irregularis
vacans culpâ, *l. 9. disp. 32. nu. 23. 24. & 25.*

10. Volens percutere Petrum clericum, si
errore percutiat Paulum clericum, est excom-
municatus credens esse Petrum. Secus dicen-
dum, si nullo modo voluit Paulum percutere,
sed solum casu transeuntem proijciēs petram
illum cecidit; aut percussit, qua Petrum vole-
bat percutere, & nullo modo Paulum, *l. 9. disp.
32. num. 27.*

11. Cœdens laicum, quem clericum esse pu-
tabat, non est excommunicatus, *lib. 9. disp. 32.
nu. 28.* Item non requiritur dolus ad incurren-
dam excommunicationem latam contra per-
cussores clerici, sed sufficit ignorantia crassa,
& lata culpa. Idē si percussor videat vestes cle-
ricales, & tonsuram, aut barbam tonsam, nisi
esset consuetudo, vt laici tonsuram deferant,
ibid. num. 41. & 42.

12. Igno-

12. Ignorantia iuris, vel facti excusans à mortali, excusat ab excommunicatione, irregularitate, suspensione, & interdicto, & alijs penis, dummodo non sit crassa, & supina, *lib. 9. disp. 32. nu. 29. & 31.*

13. Ignorantia quantumcumque crassa, modo non sit ingens temeritas, vel affectata, excusat, quando imponitur poena faciendi scienter, vel ei qui ausus fuerit, vel ausu temerario fecerit, vel præsumpserit, *l. 9. disp. 32. à num. 35. vsque ad 40.* Item ignorantia crassa non sufficit, quando dolus requiritur, *ibid. n. 36.*

14. Ignorantia crassa & supina est illa, quæ ex lata culpa in adhibenda diligentia procedit. Item lata culpa constituens ignorantiam crassam est, quando ignorans aut nullam, aut valde modicam adhibuit diligentiam, ut sciret, quod nosse tenetur *li. 9. disp. 32. nu. 32. & 33.*

15. Ignorantia matrimonij inter consanguineos, & affines, vel aliud impedimentum dirimens habentes, ne eius taciturnitas matrimonij reddat dispensationem subreptitiam, debet esse quantumvis crassa, modo non sit ingens temeritas. Nec satis est ad malam fidem scientia practica, & quando matrimoniũ fuit præmissis denuntiationibus ignoranter contractum, ignorantia iusta ac probabilis præbet causam iustæ ac facilioris dispensationis. Secus si fuit contractum non præmissis denuntiationibus, sed neglectis. Et non sufficit ignorantia ex parte vnius, sed requiritur ex parte vtriusque, *lib. 9.*

lib. 8. disp. 25. à nu. 25. vsque ad 32.

16 Scientia; & ignorantia; & quæ in animo consistunt, probantur iuramento partis, lib. 1. disp. 61. fine, & melius l. 3. disp. 15. nu. 8.

Impedimentum.

1 Ipsi contrahentes interrogati ab Ordinario, tenentur manifestare impedimentum, quavis occultum sit. Idem de promovendo ad ordines, & licet infamatorium sit. Itē iudex potest interrogare obtinētes dispensationem in consanguinitate, an se cognoverint. Secus si dispensatio sit pro foro interiori, li. 3. tota d. 14.

2 Quando impedimentum est tantum impediens etiam iure naturali, (vt votum simplex castitatis, & sponsalia) & merus inicitur non in odium fidei, & cadit in virum constantem, contrahere solum matrimonium nulla culpa est, sineatur vero animo; si ficto, venialis. At illud consummare est mortale, licet metus cogat ad consummationem. Non caret tamen probabilitate, nullam esse culpam. Et idem dicendum, si sit impedimentum dirimens, lib. 7. disp. 5. à nu. 2. vsque ad 4.

3 Impedimenta dirimentia matrimonium, attento iure antiquo sunt 12 quibus sunt addita alio duo statuta iure nouo Trid. & sic sunt nu. 14. quæ his versibus continentur, lib. 7. disp. 7. à nu. 1. vsque ad 4.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas.

Si quis Affinis, si forte coire nequabis,

L. 6.

Si pa-

*Si parochi; & duplicis desit presentia testis.
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta;
Hac socianda vetant connubia, facta retractant.*

4. Impedimēta impedientia sunt: 12. quinque primi non veniunt ex crimine; ceteri ex illo proficiscuntur, quæ omnia continentur in versibus sequentibus, *lib. 7. disp. 6. c. 5. usque in finem; de quibus tractandū in suis proprijs locis.*

*Ecclesia vetitum, nec non tempus feriarum;
Atque Catechismus, Sponsalia, iungito Votum;
Impediunt fieri, permittunt facta teneri,
Incest. Raptus sponsata, mors mulieris.
Susceptus propria sobolis, mors bresbyteralis,
Vel si poeniteat solemniter, aut Monialem.
Accipiat, prohibent hac coniugium sociandum.*

5. Hodie non obligant ad culpam contractentem cum illis attenda consuetudine, absque dispensatione, nec requiritur scientia prælatorum, ut consuetudo vires obtineat. Exceptis tamen duobus, v. g. voto, & sponsalibus prioribus, & interdicto Ecclesie, *lib. 7. disp. 17. c. 3. usque ad 9.*

6. Impedimentum quando opponitur contra matrimonium, deferendū iuramentum est reo actore nil probante, *lib. 7. disp. 113. nu. 28.*

Impotentia

1. Impotentes, cognitâ impotentia post contractum matrim. possunt simul esse, ut fratres; non tamen licent eis tactus; secus dicendum si adsit periculum in continentia. Iudex tamen

Eccle-

Ecclesiasticus debet eos permittere volentes:
 se habitare: tamen est periculosissima hæc cō-
 federatio, *lib. 7. disp. 98. à numer. 4. usque*
ad 7.

2. Impotentes tenentur coram iudice petere
 dissolutionem matrimonij, quando contraxe-
 runt matrimonium, & constat de impotentia,
 & non possunt habitare sine periculo incon-
 tinentiæ, *l. 7. disp. 97. nu. 8.*

3. Impotens conscius suæ impotentia, du-
 cens foeminam illius ignaram, non tenetur eam
 visororem habere, nec alere. Idem dicitur si ambo
 sciebant impotentiam, *lib. 7. disp. 97. nu. 10.*
11. & 12.

4. Cognitâ impotentia ab initio si vir, &
 foemina velint tantum quoddam societatis
 vinculum inire, quo simul habitent, & ad
 mutua se ipsos obsequia obligent, licitum est,
 dummodo absit periculum incontinentiæ, &
 licet vir potens transeat ad aliud matrimoniū,
 tenebitur illam alere, sicut illa ei inservire, *l. 7.*
disp. 97. nu. 13. & 14.

5. Impotentia perpetua ad copulam reddit
 irritum subsequens matrimonium. Secus de
 impotentia temporali, quantumvis ignorata
 ab altero. Et contrahens conscius illius non
 peccat, aut cum impotentia coeundi, quæ est
 solum maxima difficultas, & periculum agri-
 tudinis. Item dirimit impotentia seminandi
 intra vas, secus de impotentia seminandi mu-
 llieris, dummodo sit capax recipiendi semen
 viri,

viri, & susceptum retineat, & possit cognosci à viro. Item non dirimit infundere tantum partem seminis intra vas, *lib. 7. disp. 92. à nu. 2. usque ad 10.* Tamen impotentia contingens ex quacunque causa, siue ex nimio viri calore, siue ex abominatione mulieris, semper dirimit, *ibid. nu. 13.*

6 Impotentia ad pariendum absq; vitæ fœminæ periculo, vel quando mortuos parit filios, vel quando fœmina seminare nequit, potest tamen recipere, non dirimit matrimonium: secus dicendum, quando præ ætitudine, aut latitudine vasis, nequit cognosci, aut suscipere semen. Valeret tamen matrimonium, si semel suscepto semine non possit retinere, *l. 7. di. 92. nu. 27. 28. & 29.*

7 Impotentia senum etiam decrepitorum, & omnino impotentium ad copulam habendam, non dirimit matrimonium, nisi aliud impedimentum allegetur, & proberur, & hoc in fœmina quantumcunque vetula certius est, *l. 7. disp. 92. à nu. 19. usque ad 24.* Item impotentia steriliū non dirimit matrimonium, *lib. 7. disp. 92. n. 25. & 26.*

8 Impotentia consurgens ex statu morbi, eò quod contrahens est in mortis articulo, non dirimit matrimonium tunc initum, sed habet vim legitimandi prolem antea habitam, etiam in fraudem substituti, & quamuis senex decrepitus tunc contrahat, *l. 7. tota disp. 105.*

9 Impotentia ratione ætatis puerilis dirimit

mit matrimonium iure ecclesiastico. Vnde infideles contrahunt validè in quacumque ætate, modò rationis vsum habeant, *l. 7. disp. 104. n. 9. & 10.*

10 *Ætas* requisita ad matrimonium est in fœmina annis duodecimus; in masculo quatuordecimus, & sufficit, si vltima dies anni 12. in fœmina, & decimi quarti in viro sit incepta. Et in dubio nunquã præsumitur. Tamen in matrimonio malitia supplet ætatem, i. si ante ætatem dictã ad sit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandũ, *l. 7. d. 104. à n. 1. vsq. ad 4. & 5.* Tamen si ætate legitimã adeptã, deest adhuc potentia generandi, validum est matrimonium, *ib. n. 15.*

11 Quando puer 14. anno completo, aut fœmina 12. adhuc inveniuntur impotentes ad copulam, ad experiendum, an ea impotentia sit perpetua, expectandum est ad plenã pubertatem, quæ in fœminis contingit 14. annis, & in viris 18. & adueniente illã, si adhuc deficiat potentia, ex tunc cõcedendum est triennium, *l. 7. disp. 104. n. 18. & 19.*

12 Dum dicitur in matrimonio, malitiã ætatem suppleri; nomine malitiæ intelligitur potentia ad copulam, & discretio sufficiens ad consensum conjugalem: & non sufficit discretio deficiente potentiã: nec vice versã, *l. 7. disp. 104. n. 21. 22. & 23.*

13 Potentia generandi ante pubertatẽ probatur, si fœmina impubes fuit cognita, vel pueri

puer impubes copulam habuerit, vel aliam
foeminam cognouerit, *libr. 7. disp. 104. num. 25.*
Nisus ad copulam facit præsumere potentiam
ad illam, *num. 26.* Item potentia potest proba-
ri ex alijs signis, absque actuali copula, quæ si-
gna iudex arbitrabitur inspectâ personæ qua-
litate, membrorum dispositione, ac valerudi-
ne bonâ; dummodo adsit proximitas puberta-
ti, & quamuis potentia coeundi non veniat in
plurimum ante prædictas ætates, nihilominus
sæpe evenit; præcipue illis, qui in delicijs nu-
titi sunt, vt Salomon 10. ætatis anno genuit
Roboam, & Achas vndecimo Ezechiam: & ad
dijudicandum hanc potentiam ex signis, sub-
sufficit aspectus partium superiorum corporis, &
non est necessarius aspectus partium verenda-
rum, tamen non est standum iuramento viri
dicentis, se habuisse copulam cum impubere.
Attamen menstruum in foemina sufficit ad
probandum iam esse ad generationem aptam.
Item puer aptus ad seminis effusionem præsu-
mitur aptus ad matrimonium; at puer pilosus
in pudendis non est signum potentia; *ib. ann.
28. vsque ad 36.*

14. Iudicio, & arbitrio iudicis relinquitur,
quâ ætate dicantur masculus, & foemina im-
puberes pubertati proximi: iudex tamen ad
hoc arbitrandum, non tam annorum numerum,
quam personæ qualitatem, & conditionem
spectabit, & etiam qualitatem regionis, in qua
natus est, *l. 7. disp. 104. n. 40. 41. & 42.*

15. Si quis sit impotens tantum respectu alienius, non valebit cum illo matrimonium; secus cum alijs, ut si habeat membrum magnū, & grossum, unde datur impotentia naturalis, & perpetua, *lib. 7. disputat. 93. à numer. 3. usque ad 5.*

16. Impotentia perpetua censetur illa, quæ solo miraculo auferri potest, vel per actum humanum illicitum, & non absque periculo corporis. Temporalis censetur illa, quæ naturaliter, & absque eo periculo auferri potest, & est medicabilis absque vitæ periculo, si potentia ope medicinæ est duratura. Secus, si brevis duratura, & nomine periculi corporis, solum intelligitur periculum mortis, *l. 7. dis. 93. à n. 7. usque ad 29.*

17. Impotentia ratione virginittatis foemina nullam arctitudinem patietis, sed eo quod virgo sit, nequit à viro penetrari, non dirimit matrimonium, si ope medicinæ absque mortis periculo possit subueniri foeminae virgini, ut apta reddatur: non tamen potest imbecilli, *l. 7. dis. 93. nu. 26.* Non tamen est licitum viro auctoritate propria referare claustra virginis instrumento aliquo ligneo, vel ferreo ad id apto, digitifve: & si id tenter, in loco tuto constituenda est, *num. 29.* Item foemina nupta, siue sit præcæteris arcta, siue sicut omnes alia, iudicantibus medicis posse per incisionem absque mortis periculo subueniri, ut apta reddatur, non tamen tenetur pati talem incisionem cum incom-

com-

commodo grauissimo morbi: secus, si eum dolore graui & molestia. Et hæc incisio fiet, quando potentia cum corrupta est manifesta, quæ probatur, quando in membro nullus est defectus, & ille iurat, se eas cognouisse, & ipsæ se ab eo cognitæ, ib. à n. 30. vsq; ad 35.

18 Separato matrimonio ratione frigida-
tis, vel arctitudinis fœminæ; interdicitur utri-
que coniugi transitus ad alias nuptias, quando
impotentia est absoluta, & perpetua ex parte
utriusq; coniugis. Si verò alterius tantum, illi
interdicitur; concessâ non impedito licentiâ
ad alias transeundi, & si transeat abq; licen-
tia peccat, sed matrimonium tenet, l. 7. disp. 93.
num. 37.

19 Mulier arcta respectu vnus viri, non
presumitur talis respectu omnium. Itē cognos-
cibilis ab vno non presumitur cognoscibilis
ab omnibus. Item vir potens ad corruptâ, non
presumitur potens ad virginem, l. 7. disp. 93. n.
27. & 28. Et mulier aliquando inspicienda est
à medicis ad dijudicandum, an viro apta sit: ne
matrimonium validum dissoluatur, l. 7. disp. 11.
num. 23.

20 Impotentia perpetua, siue absoluta, siue
respectiua, siue naturalis, siue ex maleficio or-
ta, & licet sit sola veri seminis emittendi in-
tra vas, dirimit matrimonium iure naturali.
Vnde inter infideles manet matrimoniū nul-
lum contractum cum tali impotentia, l. 7. tota
disp. 98. Item impotentia perpetua nota con-
112.

trahentibus, vel ignorata semper dirimit ma-
trimonium, *l. 7. disp. 97. n. 1. 2. & 3.*

21 Dissoluto matrimonio ratione frigidi-
tatis viri, si is ad aliud transeat, statim est hoc
posterius dissoluendum, sine alia probatione:
tamen ad restaurandū prius frigidi matrimo-
niū tanquam validum, non sufficit, frigidū ad
alias nuptias transiisse, sed requiritur probare
se eas consummasse, aut fornicatum fuisse. Itē
mulier à frigido separata, ac secundo nupta dū
lis discutitur, potest petere, & reddere debi-
tum, quia est in possessione: si tamen illa non
sit alij nupta, & velit nubere, non est permittē-
dum ei, & si nubat de facto, separanda est,
donec lis decidatur, si nupsit ortā iam lite, *l. 7.
disp. 99. n. 1. usque ad 14.*

22 Si fœmina ratione arctitudinis separata,
alij nubat, ab eoque cognoscatur copula con-
iugali, vel fornicaria, est restituenda priori
marito, quando primum matrimonium fuit
validum: secus, si fuit nullum, *lib. 7. disput. 99.
num. 16.*

23 Dissoluto matrimonio ratione malefici-
ij conceditur utrique licentia ad aliud tran-
seundi, & eo inito, non est prius instauran-
dum, nisi sententia dissolutionis matrimonij
legitimè lata non sit, vel quando maleficium
est generale, & non respectuum: vel si fœmi-
nam, respectu cuius erat maleficium, vir ille
postea cognoscat, *lib. 7. disp. 99. n. 2. usque
ad 26.*

24. Sen-

24 Sententia impotentiae, non transit in rem iudicatam etiam bis confirmata. Non potest tamen corrigi praetextu appellationis. Transit tamen quoad hoc, ut non indiscriminatim eam impugnare volens audiatur: sed oportet allegare aliquam verisimilem iniustitiae causam, quae iure optimo iudicem ad id credendum inducat. Item non transit in rem iudicatam quoad ipsum coniugium, secus quoad expensas, non respectu coniugum: secus respectu tertij contra matrimonium agentis. Item, quando ex illius sententiae observatione nutritur peccatum, nec consensu partis vtriusque potest cessare culpa. Secus, quando potest cessare vtriusque consensu, l. 7. tota disp. 100.

25 Impotentia superueniens matrimonio rato, vel consummato, non ipsum dirimit. Quando tamen est ratum, praebet iustam dispensandi causam, si timeatur incontinentiae periculum alterius coniugis, l. 7. disp. 102. à n. 1. usque ad 4.

26 Quando impotentia est naturalis, in dubio praesumitur eam praecessisse, & sic matrimonium est nullum. Secus dicendum de impotentia accidentali, ut ex maleficio, abscissione, aut quolibet alio morbo confurgenti, nisi breue tempus à matrimonio contracto usque ad eius consummationis intentationem transisset. Et si dubitetur an impotentia sit naturalis, aut accidentalis, praesumitur accidentalis. Item quando dubitatur, an impotentia sit vera, & an matrimonium consumma-

tum

rum sit necne, præsumitur pro matrimonij valore, & semel initum non potest dissolui. Et in hoc dubio non licet matrimonium inire, donec re bene inspectâ deponat dubium. Tamen eo inito potest eo vti petendo, & reddendo, *l. 7. tota disp. 103.*

27 Quando signa necessariò, & euidenter impotentiam concludunt, siue viri, siue fœminæ, nulla temporis mora spectata, est dissolvendum matrimonium, nec desideratur triennium, neq iuramentum coniugum, asserentium, se non posse coire, nec propinquorum, v. g. si vir habeat virilia, aut testiculos amputata, vel virilia arida, vel si mælier est arcta, vel si vir ab alio matrimonio fuit separatus ratione frigiditatis per sententiam. Si autem signa non sunt omnino certa, & euidentia, sed verisimilitex euidentia ad impotentiam, non desideratur triennium, sed iuramentum coniugum asserentium se non posse coire, & propinquorum. Quando impotentia est ex maleficio, semper requiritur triennium: & vltra illud, est assignandum à iudice tempus arbitrium, vt orationi vacent coniuges, ac operibus penitentia, consilio: vt sic Deus placatus coerceat Dæmonem, vt desistat maleficio nocere, *l. 7. tota disp. 107.*

28 Probationes impotentia debent esse potius superflua, quam in aliquo diminuta, *l. 7. disp. 107. n. 1.*

29 Vtroque coniuge fatente impotentiam, vbi

vbi non est certa, semper desideratur triennium, & vltra illud, iuramentum vtriusque coniugis, vt septima manus propinquorum iuret, vel vicinorum bonæ famæ, si propinqui deficient. Et iuramentum septimæ manus sic accipiendum est, v.g. si vterque coniux fateatur impedimentum cuiuslibet coniugis septem consanguinei iurent, vel eis deficientibus, septem vicini cuiuslibet, & ita debent esse quatuordecim. Et si tot testes haberi nequeant, sufficiunt pauciores arbitrio iudicis, vt duo. Et si desint consanguinei, vel vicini, debent assumi alij testes bonæ famæ, & omni exceptione maiores: nec sufficit testem tangere Evangelia pede, vel cubito, si manus habeat. Idem ipsi coniuges debent iurare de certa scientia: propinqui verò de crudelitate: & impotente transeunte ad aliud matrimonium, vel fornicante, consanguinei non censendi periuri. Scùs dicendū de ipsis coniugib. iurantibus, *l. 7. d. 108. à n. 1. vsq. ad 19.* Tamen ad probationem impotentia in senibus, non requiritur triennium experientia, sed sufficit tempus arbitrio iudicis taxandum, *ib. nu. 21.*

30 Quando mulier fatetur impedimentum impotentia, & vir negat, nec illa matrimonij initio proclamauit, v.g. transacto bimestri a die, quâ vir cœpit tentare copulam, minime audienda est proclamans aduersus matrimonium: sed eius petitio reiicienda est, ac viro fides adhibenda fatenti, se consummasse matrimonium.

monium, nisi illa velit ostendere impotentiam per signa, licet non fiat omnino euidencia, sed tantum verisimilia, vel per aspectum velit probare, se non cognitam a viro. Si vero mulier, quæ tempore matrimonij erat virgo, statim proclamans, v. g. post mensem, audienda est: quamuis vir impotentiam neget, & si ea probetur per rectum iudicium, dissoluitur matrimonium: at si erat corrupta tempore matrimonij, licet proclamet statim non est audienda, marito contrarium affirmante, nisi vir convincatur impotens per aspectum. Et hoc quod dictum est de muliere allegante impotentiam viri: idem dicendum de viro allegante arctitudinem foeminae, l. 7. tota disp. 109.

31 Triennium experientiae impotentiae conjugis praescriptum, non desideratur quod sit continuum: tamen necessarium est, quod tempus interpolatum suppleatur, quando arbitrio prudentis fuerit notabile: secus si fuerit breue, l. 7. tota disp. 111.

32 Triennium iure praescriptum ad experiendam impotentiae veritatem in impedimento frigiditatis, computatur a die copulae intactae, nec oportet hoc triennium assignari a iudice, nec prius poenitentiam peragi. Idem censendum in impedimento maleficij. Et quando coniux nondum adeptus est plenam pubertatem, expectanda est, & ab illa hoc triennium incipit, l. 7. tota disp. 110. Et hoc triennium conceditur, quando solum matrimonium
ratio-

ratione impotentiaë instauratur, & deprehensa
Ecclesiæ deceptione, *libr. 7. disputat. 99. nu-
mer. 3. 4.*

Incestus.

1 Incestus cum consanguineis vxoris, vel
viri impedit matrimonium tantum, & non so-
lum interdicatur matrimonium ipsis coniugi-
bus, sed illis consanguineis coniugis, cū qui-
bus alter coniux incestum admisit. Et hoc im-
pedimentum non extenditur hodie, nisi vsque
ad secundum gradum. Item oritur ex copula
habita cum consanguinea sponsi, vel sponsæ
de futuro, quod extenditur vsque ad primum
gradum, & est temporale, nimirum, dum cō-
plex viuit. Perpetuum veid ex copula habita
cum consanguineis sponsæ de præsentia ante
matrimonium consummatum. Item incestus
cum affini, est impedimentum perpetuum,
nullo existenti matrimonio. Non tamen orie-
tur ex incestu cum cognata legali, vel spiri-
tuali, vel ex incestu habito ignoranter cum
consanguinea, vel violenter, nec ex copula
non consummata, vel incestu occulto, vel
quando non præcessit iudicis sententia circa
illud, nec ex incestu cum proprijs, consangu-
neis, *l. 7. tota disp. 15.*

Infidelis.

1 Infidelis, iniens matrimonium post vo-
rum castitatis, non potest debitum perere, *l. 9.
disp. 33. nu. 6.*

2 Papa non potest imponere impedimenta
diri-

dirimentia matrimonium infidelibus. At ut princeps temporalis, potest circa infideles habitantes in locis, quorum ille est Dominus temporalis, *lib. 7. disp. 1. nu. 10.*

3 Infidelis contrahens in locis fidelium habens impedimentum dirimens sui Principis infidelis, contrahit validè. Secus, si impedimentum erat sancitum à Principe loci, in quo contrahit, *lib. 7. disp. 3. nu. 10.*

4 Infideles contrahunt validè, quando nõ adest aliquod impedimentum dirimens iure naturali, licet adfit dirimens canonicum, *lib. 7. disp. 73. n. 1. 2. & 3.*

5 Infidelis repudians uxorem legitimam, qui aliam duxit, conuersus ad fidem, cogendus est à posteriori matrimonio recedere, & ad primum redire; & si erat copulatus multis mulieribus, separandus ab omnibus demptâ primâ, *lib. 7. disput. 73. num. 4. & 5. & disputat. 80. num. 14.*

6 Infidelis contrahens cum impedimento impotentia ad copulam coniugalem, inualidè contrahit, *lib. 7. disp. 98. nu. 7.*

7 Infidelis non potest valido matrimonio coniungi post baptismum cum cõsanguineis intra quartum gradum, quamuis tempore infidelitatis posset ultra primum, *lib. 7. disp. 65. num. 1.*

8 Infidelis ad fidem conuersus, nequit validè ducere proprias cõsanguineas vsque ad 4. gradum, aut cõsanguineas vxoris habitæ

M

tempo-

tempore infidelitatis, quamvis matrimonium non esset consummatum. Potest tamen ducere consanguineam in 1. gradu sponsæ de futuro, quando inita fuerunt sponsalia tempore infidelitatis. Item cum consanguinea in 1. gradum prohibitum, quam fornicariè cognovit tempore infidelitatis, *lib. 7. disp. 65. à nu. 2. usque ad 11.*

9 Si fidelis rē habeat eū fideli vel infideli femina, & illa habeat sorore infidelē, contrahit affinitatem eū illa sorore infideli, ac proinde eam effectam Christianam non potest ducere. Item fidelis cognoscens carnaliter infidelē, si illa infidelis postea facta fidelis concipiat alio filiam, & baptizetur, contrahit affinitatem cum illa filia. Et idem, si adhuc mater permittens in infidelitate pareret illam filiam, & postea filia baptizaretur, *lib. 7. disput. 65. num. 12. & 13.*

10 Infidelis coniunctus matrimonio in primo affinitatis gradu lineæ rectæ, post baptismum non est separandus, *lib. 7. disp. 66. num. 1.*

11 Matrimonium inter fidelem & infidelem est irritum iure Ecclesiastico solum, et consuetudine Ecclesiæ; interdictum verò iure diuino naturali. Idem dicendum de matrimonio inter fidelem & cathecumenum ante baptismum. Tamen ex dispensatione Pontificia potest esse validum, *lib. 7. tota disp. 71.*

12 Coniux infidelis conuersus ad fidem nūquam obligatus fuit ad cohabitandum cum infideli.

infideli, licet voluisset habitare absque saluatoris contumelia, sed tantum erat consilium à D. Paulo traditum in primitiua Ecclesia; nec tenetur fidelis cum infideli habitare, licet habeat cum illo copulam, *libr. 7. disput. 73. num. 7. & 8.*

13 Infidelis, qui non conuertitur vnà cum altero coniuge ad fidem reducto, peccat in Deum, & in legem matrimonij. Et si nulla spes est, eius conuersionis, tenetur fidelis recedere, quamuis velit habitare absque contumelia saluatoris, *lib. 7. disp. 73. n. 9. & 10.*

14 Hodie non est licitum fideli habitare cum infideli, sed tenetur ab eo diuertere, quamuis possit absque contumelia saluatoris habitare, & sit spes conuersionis, nisi ex dispensatione Episcopi. Nec tenetur ex præcepto correctionis fraternæ, nec præceptum diuertendi obligat cum discriminæ vitæ, *libr. 7. disp. 73. à num. 12. vsque ad 15.*

15 Quando alter solus ex parentibus est fidelis filius, si est sui compos, & doli capax, non est cogendus ad fidem. At tamen si non est doli capax, eius conditionem sequi debet, qui ad fidem conuertitur, siue pater, siue mater, *lib. 7. disp. 73. num. 16.*

16 Quando vterque infidelis conuertitur ad fidem, neutri licet à matrimonio diuertere, potest tamen & ad aliud transire conuersus infideli nolente habitare sine contumelia Deis & tuac ex priuilegio Christi dissoluitur

matrimonium quantumuis consummatum, nisi infidelis renuat habitare ob adulterium fidelis. Dicitur autem nolle habitare absque contumelia Saluatoris, quando id peccatum infidelitatis redundat aliquo modo in coniugem fidelem, nisi recedat, v. g. ex crebro conuictorum in Christum auditu, vel quando suadet non leuiter aliquod peccatum mortale, *lib. 7. disp. 74. à nu. 1. vsque ad 7.*

17 Quando infidelis renuit conuerti, vult tamen habitare sine contumelia Saluatoris, potest fidelis aliud matrimonium contrahere sine sententia iudicis, nisi casus sit occultus. Necessaria tamē est monitio, & interrogatio, an velit se conuertere, nisi constet moraliter aliunde obstinatio infidelis, vel quando ob distantiam requiri nequit, vel quando facto facto ipso constat voluntas infidelis, v. g. si transeat ad aliud matrimonium. Requiritur tamen monitio, quando conuersus est dubius de obstinatione. Sufficit tamen nuntius certus ac fide dignus, & non requiritur præfixio termini infideli autoritate Ecclesiæ. Nō tamen sunt negandæ induciæ ad conuersionem, si petantur sine fraude. Et est sanum consiliū, non tamen necessarium, testes adhiberi dum infidelis monetur, *lib. 7. disp. 74. à nu. 8. vsque ad 20.*

18 Matrimonium non dissoluitur, donec fidelis ad alias nuptias transeat, & infidelem ante eum transitum conuersum teneatur fide-
lis re-

lis recipere; & infidelis non potest validè cō-
trahere, donec fidelis aliud inerat. Non dissol-
uitur enim matrimoniū per transitum infidelis
ad aliud, *lib. 7. disp. 75. à nu. 1. vsque ad 7.*

19 Si infidelis adulter conuertatur ad fidem,
nondum fideli alio matrimonio deuincto, nō
tenetur fidelis eum admittere; at nequit fide-
lis ad alias nuptias migrare, *lib. 7. disputat. 75.
num. 8.*

20 Si ante nouas fidelis nuptias conuerta-
tur coniux infidelis, non est necessarius inter
ipsos nouus matrimoniij contractus, *lib. 7. disp.
75. nu. 9. & 21.* Et si post nuptias fidelis, eo que
iam viduo eff. cto, conuertatur coniux infide-
lis, non tenetur fidelis illum admittere, nec
potest, nisi nouum eum eo inerat matrimoniij
contractum, *lib. 7. disp. 75. nu. 10.*

21 Si infidelis post fidelis conuersionem a-
ctus infidelitatis exercuerit, non tenetur fide-
lis eum admittere, licet conuertatur antequā
fidelis contrahat matrimonium, *lib. 7. disp. 75.
num. 11.*

22 Sicut dissoluitur matrimonium infide-
limum consummatum per transitum ad aliud
matrimonium; ita dissoluitur altero conuerso
religionem profitente; non tamen per suscep-
tionem ordinum sacrorum, vel per votū sim-
plex castitatis, *lib. 7. disput. 76. à num. 8. vsque
ad 13.*

23 Licet fideli transire ad religionem, or-
dines, vel ad votum castitatis, reuente
infide-

infideli conuerti, licet habitare velit sine Dei contumelia; prius monitione factâ, nisi existat probabilis conuersionis spes, vel reducatur ad fidem ante mutationem status, etiam si interueniat sententia Ecclesiastica separationis, *lib. 7. disp. 76. à nu. 1. vsque ad 5.* Et si fidelis iam professus vel sacris ordinibus insignitus, vel voto castitatis ligatus sit, non est reddendus, infideli postea ad fidem conuerso. Secus dicendum, quando est in anno nouitiatus, *ibid. nu. 6. & 7.*

25 Infidelis validè ad aliud matrimonium transit, dissoluto matrimonio per trāsitum fidelis ad alias nuptias, vel per professionē. Secus dicendum de transitu ad ordines sacros. Poterit tamen infidelis postea conuersus, quando fidelis ad ordines sacros transijt, ingredi in religionem. Item licitum est infideli, dissoluto semel fidelis matrimonio, ad aliud transire, *lib. 7. totâ disp. 77.*

Interdictum.

1 Interdictum non incurritur ob culpam ueniam. *lib. 9. disp. 32. nu. 29.*

2 Tempore interdicti potest licitè & validè contrahi matrimonium. Item tempore cessationis à diuinis omnia sacramenta licent, sicut in interdicto. Et specialiter interdicti validè contrahunt. Etiam in Ecclesia specialiter interdicta potest matrimonium celebrari & omnia permissa in interdicto, & denuntiationes fieri possunt, *lib. 7. disp. 8. à num. 1. vsque ad 8.*

3 Tem-

3 Tempore interdicti non possunt conferri benedictiones nuptiales, hodie tamen possunt licite conferri, seruatō moderamine, capit, Alma Mater. *in 6. de sent. excomm. v. g. summissa voce, ianuis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis.* Et hæc permissio solum intelligitur in interdicto generali, & non speciali. Tamen non licet cum illo moderamine extra Ecclesias, tempore interdicti, benedictiones nuptiales, vel alia officia diuina celebrare, nec tempore cessationis à diuinis cum dicto moderamine, *lib. 7. disp. 8. à nu. 9. vsque ad 14.*

4 In festiuitatibus, in quibus iure suspenditur interdictum, licet publicè, & solemniter benedicere nuptias, & cætera diuina officia celebrare, nisi alia ex causa ei non sit prohibitum eas benedici. Idem dicendum de tempore cessationis à diuinis in prædictis festiuitatibus. Secus dicendum, si Ecclesia sit specialiter interdicta, *lib. 7. disputat. 8. à num. 15. vsque ad 18.*

5 Sponsalia inita contra Pontificis interdictum, cum decreto irritanti, quamuis generali, nec sponsalium mentionem facienti, sunt nulla. Secus dicendum de interdicto non irritanti. Item matrimonium in initum contra interdictum Pontificis sine decreto irritanti, vel saltem generaliter irritanti, non facienti mentionem matrimonij, & si faciat mentionem specificè, si causa est temporalis, erit

M. 4

nul-

nullum, in quantum præiudicat alicui liti, ob cuius impedimentum est interdictum. Si verò erit causa perpetua, erit nullum simpliciter. Et hoc intelligitur, siue prohibitio Pontificis sit per modum constitutionis, siue præcepti, *li. 7. tota disp. 2.*

6. Interdictus ab ingressu Ecclesiæ potest licitè in ea recipere benedictiones nuptiales, & audire diuina, & facere, quidquid laico licet, & matrimonium inire, *li. 7. disp. 9. nu. 15.*

Irregularitas.

1. Sacerdos ducens viduam est irregularis. Idem, si contrahat cum conditione impossibili vel turpi, *li. 5. disp. 3. nu. 22.* Item est irregularis, liber ducens ancillam. Tamen non peccat contrahendo, *li. 7. disp. 19. nu. 13.*

2. Coniugatus absque vxoris licentiâ recipiens ordinem sacrum, est irregularis, ac officij & beneficij Ecclesiastici incapax, etiâ post solutum matrimonium. At vt incurratur, requiritur dolus, excusatque illum queuis ignorantia iuris vel facti, dummodò non affectata. Item requiritur, quòd matrimonium præcedens sit validum. Et non incurritur, quando promouetur de licentiâ vxoris manentis in sæculo sine voto. Secus dicendum de licentiâ extorta metu vel dolo, aut dissimulante vxore. Item non fit irregularis vir cõiugatus promotus ad ordines minores absque debita licentiâ, nec incurrit suspensionem, quam tulit Sixtus Quintus in suo motu proprio anno 1588.

quia

quinta die Ianuarij, nam Clemens Octauus reuocauit eum anno 1595. die vltimo Februarij. Et si ante reuocationem promotus fuisset, & ita incurrisset irregularitatem Pontifici reseruata in eo inflictam, non manet post reuocationem reseruata, *libr. 7. tota disputat.*

49.
3. Irregularitas homicidij tantum incurritur ob culpam latam, quæ ex ignorantia crassa procedit, *lib. 9. disp. 32. nu. 34.* Item non incurritur ob peccatum veniale. Et idem de interdicto, & suspensione, *ibid. nu. 29.*

4. Irregularitas orta ex defectu natalium tantum deletur per professionem quoad ordines suscipiendos solum; at manente incapaci dignitatum, *lib. 7. disp. 86. nu. 4.*

5. Dispensatio irregularitatis excommunicati, vel interdicti sæpè celebrantis, non petit multiplicem celebrationem explicari, *libr. 8. disp. 24. nu. 7.*

Iudex.

1. Iudex potest terminum præfigere sponsalibus perficiendis, quando datur periculū incontinentiæ, *lib. 10. disp. 53. nu. 9.*

2. Iudex Ecclesiasticus potest compellere partem ad remittendum iuramentum soluendi vsuras, vel metu extortum. Idem potest iudex secularis erga seculares, quando constat de recipientis turpitudine. Si verò dubium sit, solus Ecclesiasticus erit competens, *lib. 1. disp. 32. nu. 18.*

M 5

3 lu

3. Iudex qui sub excommunicatione precipit sponso, ut intra bimestre consummet, & contracto excommunicauit illum renuentem, si postea ingrediatur religionem, debet eum absolvere, *lib. 2. disp. 24. nu. 28.*

4. Iudex præuentus, siue sæcularis, siue Ecclesiasticus, potest inferre penas clam contrahentibus, siue constet de clandestinitate matrimonij, siue non, vel quæstio, an sit matrimonium sit clandestinum? Tamen iudex Ecclesiasticus potest inhibere sæcularem, ut tantum deponant testes coram eo de valore matrimonij, non verò respectu punitionis. Et si iudex Ecclesiasticus non condignè puniat clam contrahentes, poterit iudex sæcularis iterum eos punire, nõ secus, ac si puniti non essent, sed reperiari debet. At iudex Ecclesiasticus non potest iterum punire prius per sæcularem iudicè punitum, nisi pœnita imposita per sæcularem, non esset leuior imponenda per Ecclesiasticum, *lib. 3. tota disp. 54.*

5. Sententiã iudicis eget suspensio triennalis imposita parochio assistenti matrimonio clandestino. Idem dicendum de pœna testiũ, ac amissione bonorum contrahentium. Secus dicendum de inhabilitate ad sic contrahendũ. Item eget sententia pœnã exhæredationis, v. g. ut filius teneatur ab illa abstinere se. At pater conscius causæ sufficientis potest, nullã præmissã iudicis sententiã, exhæredare. Sed ut exhæredatio omninò consequatur effectum,

stum, necessaria est sententia iudicis. Tamen
 ut filij nati ex matrimonio clandestino inuali-
 do, parentibus ignorantibus impedimentum,
 sint illegitimi, non requiritur sententia, *lib. 3.
 disp. 53. per totam.*

6 Iudex Ecclesiasticus potest procedere cō-
 tra laicum detinentem vxorem alterius, quā-
 vis de valore matrimonij lis minimè sit, *lib. 9.
 disp. 4. nu. 8.*

7 Iudex Ecclesiasticus nullo modo permit-
 tere debet coniuges iuuenes separatos esse ob
 incontinentię periculum, *l. 9. disp. 4. n. 5.*

8 Iudex, dum petitur diuortium ratione sæ-
 uitia, interrogaturus est de causis timoris, e-
 iusque arbitrio cōmittitur an iustæ sint. Et nō
 debet absque causæ cognitione cogere coniu-
 gem, de quo est suspicio, ad præstandam cau-
 tionem, siue procedat ex officio, siue ad instā-
 tiam partis. Et non est standum in hac re iura-
 mento petentis cautionem. Imò hæc suspicio-
 nis causa probāda est testibus omni exceptio-
 ne maioribus, nisi euidenter de causa suspi-
 cionis constet, *lib. 10. disp. 18. à num 25. vsque
 ad 29.*

9 Iustitiæ praxis est in tribunalibus, quòd
 quando petitur diuortiū ratione sæuitiæ con-
 iugis, iudex petit informationem testium cam-
 probantium, quā præstitā, si est sufficiens, cō-
 tinuò actum interloquutorium pronuntiat,
 quo iubet vxorem in loco tuto deponi, dum
 lis deciditur, & sub pena excommunicationis
 iubet:

M. 6.

iubet:

iubet viro, & eius parentibus, ne ei malum inferant, & sub alijs pœnis pecuniarijs, & moderatur expensas litis atque alimenta vxori præstanda. Et quamuis diuortium sine aduersæ partis citatione fieri nequeat; tamen separatio ad tempus, dum discordia durat, solam informationem summariam postulat, *li. 10. disp. 18. nu. 30.*

10 Quando sæuitia coniugis est tanta, vt nulla securitatis cautio sufficiens ab alio præstari possit, non est restituendus coniux spoliatus, sed sententia diuortij pronuntianda est. Item quando sæuitia est talis, vt provideri satis non possit, quæ cautio tunc ad damnum vitandum sufficiat, relinquitur arbitrio iudicis, perspectis benè omnibus circumstantijs occurrentibus, & vbi est odium capitale, non debet coniux fidere cautioni, & raro est tutum, *li. 10. disp. 18. à nu. 31. vsque ad 33.*

11 Iudex potest ex officio, etiam parte non petenti, cogere partes ad cautionem securitatis præstandam, *lib. 10. disp. 18. nu. 39.*

12 Iudex potest occultè dimittere innocentem sibi cognitum, quando iuxta allegata probata est nocens, *lib. 7. disp. 37. nu. 13.*

13 Iudex potest licitè interrogare consanguineos, vel affines, cum quibus dispensat ad matrimonium, an habuerint copulam; quando vel ipsi narrantur non habitam, vel dispensat Pontifex sub conditione, vt non sit habitam, *li. 8. disp. 25. à nu. 13. vsque ad 16.*

14 Iudex non potest cogere maleficos benedictione: quâdam maleficium auferre, *lib. 7. disp. 95. nu. 10.* Licitum tamen est crines malefici torquendi abscindere, aut eius corpus lauare, ut tormentum sentiat, *lib. 7. disp. 96. numer. 6.*

15 Iudex separans matrimonium ratione: impotentia, tenetur in sententia speciem impotentia, & causam suâ sententiæ exprimere, *l. 7. disp. 99. nu. 29.*

16 Iudex secularis potest coniugē spoliatū habitatione alterius restituere, si præcesserat traditio sponsæ in sponsi domum, *l. 7. disp. 112. num. 13.*

Iuramentum.

1 Iuramentum æqui uocè potest præstari, iurando se non promississe, ab eo, qui promissionem non tenetur implere, ut rogatus à custodibus, an veniat ex certo loco, si ille non sit peste infectus. Idem de eo, à quo petunt latrones, ut iuret se daturum pecunias, qui potest iurare, se daturum, si tenetur: & ita non soluet. Item clericus rogatus, an portet aliquid, ut cogatur soluere gabellas, ad quas non tenetur. Item mulier sciens, aliquem non esse virum suum, ob id que negans debitum. Et ut absoluat, si cogitur iurare reddituram se, potest iurare, intelligens, si teneor. Et tandem intercedente iustâ causâ aut metu, potest aliquis contrahens fictè matrimonium iurare, velle se tam feminam in matrimonium, & in vxorē,

intelligendo: si teneor: quod Doctor non intelligit tantum quando iusta causa est certa, sed etiam quando sapientum iudicio est talis: est probabile, non teneri seruare promissum, *l. 1. disp. 10. nu. 27. & 28. & disp. 11. nu. 12.*

2. Iuramentum contra bonos mores non obligat, nec ex iuramento iniquè extorto respectu Dei oritur obligatio: & tunc non est necessaria eius relaxatio, *lib. 1. disp. 32. n. 1. & 2.*

3. Aliud est iuramentum firmare contractum, & aliud non firmare. Tamen semper obseruandum est, donec relaxetur. ob honorem diuini numinis, *l. 1. disp. 32. nu. 3.*

4. Quando iuramentum obligat, sed non firmat contractum, manet inualidus, ut antea erat. Quando verò firmat, manet validus, & irreuocabilis, *lib. 1. disputatio. 32. numero. 4.*

5. Quando iuramentum non confirmat contractum habitâ relaxatione, potest veniri contra contractum, & manet inualidus. Secus, quando confirmat. Et quando confirmat, non datur, absolutio, nec factâ solutione satisfit, nec potest repeti. Secus, quando non confirmat, & dum non firmat factâ solutione, potest repeti absque iuramenti relaxatione. Secus, si fuit etiam iuramentum de non repetendo, *lib. 1. disp. 32. à nu. 5. vsque ad 7.*

6. Iuramentum tunc non confirmat contractum, quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem. Secus, quando ob priuatam, & tunc

& tunc non obligat, nec indiget relaxatione, siue prohibitio feratur in personas, & non in ipsum contractum. Dicitur autem contractus ob bonum commune, quando lex disponit de rebus publicis, & tota utilitas immediatè resultat toti reipublicæ: & tunc dicitur talis in intentione & executione. Secus, quando disponit de rebus priuatorum, vt de contractibus minorum sine curatore celebratis: & tunc dicitur tantum in executione priuatus, quia omnis lex in intentione est circa bonum commune, *lib. 1. disput. 32. à num. 8. vsq. ad 11.*

7 Quando contractus est reprobatus odio creditoris, quia in eo versatur turpitudine, non firmatur iuramento, sed est iuramentum seruandum, & est locus repetitioni, relaxato iuramento. Et hæc turpitudine debet esse de iure naturali, & diuino. Sed quando non est turpitudine in recipiente, non impletur iuramentum momentaneâ solutione postmodum repetendo. Episcopus tamen potest relaxare hoc iuramentum, vt soluendi vsuras, vel quando metu extorquetur, quando versatur turpitudine ex parte creditoris recipientis, etiam admissio iam periurio, *l. 10. d. 32. à n. 12. vsq. ad 16.*

8 Iuramenta contractui adiecta, in quo est turpitudine, & iniustitia in creditore, non possunt per Diploma cruciatorum, & priuilegia religiosorum commutari. Possent tamen, si forte concedatur relaxationem, vel commutationem iura-

Iuramentorum absq; tertij præiudicio, *l. i. disp. 32. num. 17.*

9) Iuramentum metu extortum, aut præstitum, non confirmat cōtractus iure inualidos: obligat tamen, donec relaxetur, *libr. 4. disp. 20. num. 2. 3. & 4.* licet metus sit leuis, & non grauis in foro externo, *ibid. nu. 9.* Item matrimonium metu contractum non redditur validum iuramento, *num. 12.*

10) Iuramentum adiectum matrimonio coacto per verba de præsentibus, non obligat, nec eget relaxatione, nec etiam oritur obligatio sponsalium. Item non obligat, si apponatur matrimonio coacto per verba de futuro, vt de non contrahendo illi matrimonio; non obligat absque nouo consensu, *l. 4. disp. 20. à n. 17. vsque ad 19.*

11) Sponsalia contracta metu graui, non firmantur iuramento: nec iuramentum indiget relaxatione. Idem de sponsalibus iniuris metu leui in foro conscientia, *lib. 4. disp. 21. numer. 1. 3. & 4.*

12) Iuramentum accedens constitutioni procuratoris ad matrimonium coactæ nõ obligat. Idem de iuramento accedenti professioni religionis, vel voto. Secus de iuramento accedenti constitutioni procuratoris ad alia negotia, & promissioni dotis, & arrharum metu extortæ, *libro. 4. disputation. 21. numero. 5. & 6.*

13) Iuramentum rei impossibilis vel illicitæ, *si po-*

si postea fiat possibilis, aut licita, non obligat, l. i. disp. 50. nu. 6.

14 Iuramentum obligat, rebus non mutatis, l. i. disp. 57. nu. 1.

15 Iuramentum habens tacitam conditionem, non indiget relaxatione ea non implera, l. d. 67. nu. 4.

16 Iuramentum quod omnino feruari nequit, obligat ad partem possibilem, quando obligatio est diuidua, & non per modum vnus contracta, disp. 35. nu. 6.

17 Iuramentum probat ignorantiam, vt quis restituatur in integrum, lib. 7. disputat. 37. num. 27.

18 Iuramento patrini non probatur defectus legitimæ inuentionis congruente pater- nitatis, dum tenet in Baptismo, vel Confirma- tione, l. 7. disp. 58. nu. 8.

Iurisdictio.

1 Iurisdictio ex priuilegio annexa perpetuo dignitati vel officio, est ordinaria, & delega- bilis, l. 2. dis. 40. nu. 14. Excepta potestate con- ferendi beneficia, ib. nu. 16.

2 Iurisdictio contentiosa est illa, quæ ha- bet contradictionem, & inter contendentes exercetur, quæ non potest exerceri extra ter- ritorium. Altera est voluntaria, quæ in solos subditos volentes exercetur, vt adoptio, & mancipatio, manumissio, & potest exerceri extra territorium. Aliquando tamen volunta- ria assumit naturam contentiosæ. Et quando exigi-

l. i. disp.
præsti-
alidos:
disp. 20.
on gra-
trimo-
alidum
nio co-
nec e-
ligatio
onatur
o, vt de
non ob-
n. 17.
on fir-
ndiget
s metu
umer. i.
utioni
nō ob-
fessio-
to ac-
lia ne-
n metu
ero. s.
licite,
si po-

exigitur causa iudicialis, nequit extra territorium exerceri absque licentia iudicis, & consensu partium, *l. 3. d. 19. n. 7. 8. & 9.*

3 Iurisdictione non adimitur ignorantia, *lib. 5. disp. 30. nu. 11.* Nec prodest cum ignorantia, nec potest conferri actu interno, *lib. 3. disp. 36. numer. 8.*

4 Iurisdictione concessa conceduntur ea, sine quibus illa explicari nequit: & concessa concedi videntur necessaria ad illam comparandam, *l. 3. disp. 19. nu. 4.*

L

Largitas sponsalitia.

1 Sponsalitia largitas est donatio facta inter sponso de futuro, matrimonij in eadem spe, causa. Huius autem donationis est natura, ut pacto inito inter sponso ne ad donatorem villo casu redeat, statim acquiratur irrevocabiliter donatario, quamvis nec copula, nec osculum intercedat, & eius culpa matrimonium non sequatur. Sed quando tale pactum non fit, hodie habet tacitam conditionem, v. g. si matrimonium sequatur, & eo consummato perficitur, *lib. 6. disput. 18. numer. 1. & 2.*

2 Matrimonio non sequuto culpa donantis, perdit omne datum, & omne promissum, & acceptam tenetur restituere. Si autem casu, v. g. morte alterius sponsa, intercedente osculo, lucratur dimidiam sponsalitiam largitatem

tan-